

Maa- ja metsätalousministeriö

Turtola 13.1.2021

kirjaamo@mmm.fi

orian.bondestam@mmm.fi

tapio.hakaste@mmm.fi

Lausuntopyyntö: VN/25997/2020-MMM-1

Asia: **Rajajokisopimuksen kalastussäännön 16 §:n mukainen muuttaminen vuodelle 2021**

Tornionjoen lohen nuorimpien poikasten keskitiheys on pudonnut puoleen vuodesta 2015 (40>20/100m²). Tulos on toiseksi heikoin kahdeksaan vuoteen. Tämä antaa aiheita huoleen, vaikka smoltituotannon runsauden kannalta sanottu lohen kannanhoidon biologinen minimimitavoite, MSY-taso, on saavutettu.

Tornionjoen lohi on rajallinen luonnonvara. Se on suuren kiinnostuksen kohde ja pitkällä syönnös- ja kutuvaelluksella kalat saavat osumia monista erilaisista pyyntivälineistä. Tutkimuksen mukaan 40 % lohista on pintavaurioisia jo jokisuulla. Lisävaurioita tulee jokikalastuksesta. Kun tähän lisätään merellä ja joessa saaliiksi joutuneet lohet, niin voidaan arvioida suurimman osan lohista joutuneen tekemisiin kalastajien kanssa. Hyvistä kalakannoista huolehtiminen on paitsi biologinen välttämättömyys, myös elinvoimakysymys Tornionlaakson kunnille. Lohienkalastuksista päätettäessä on syytä noudattaa varovaisuusperiaatetta.

Kalastustapoja ja lohikannan hoitotavoitteita on arvioitava muutoinkin kuin vain biomassan (MSY) kautta. Lohen taloudellinen tuottavuus vaihtelee pyyntitapojen mukaan ja on mitattavissa. Luonnonvarakeskuksen tutkijan Marja Knuuttilan mukaan Utsjoen kunnassa kalastusmatkailu on puoliintunut heikentyneiden lohikantojen vuoksi. Kalastuksesta syntyvät kokonaisvaikutukset ovat vuonna 2018 vähentyneet yli viisi miljoonaa euroa. Itämeren lohen kalastajahinnalla mitattuna lohisaaliin arvo oli hänen mukaansa 95.000 euroa. Luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia, mutta ero on 50-kertainen. Lohistrategian jatkotyöskentelyyn on välttämätöntä ottaa mukaan myös tuottavuusmittaus MEY.

Alkuperävaltion vastuu

Tornionjoen lohien terveystilanne on erittäin huolestuttava. Jo seitsemän vuotta on ihmetelty lohien sairastuvuutta ja lohikuolemia. Liittymissopimuksen (SEUT) perusteella Suomi ja Ruotsi ulkoistivat YK:n Merioikeusyleissopimuksen tarkoittaman alkuperävaltio statuksensa Euroopan Unionille. Lohen pitkä sairauskriisi on paljastanut, että Suomi ja Ruotsi ovat sopimuksen kansallisesti ratifioineina valtioina sittenkin yksin vastuussa vaelluskalakannoistansa, vaikka antoivat Euroopan Unionille kalastusvallan.

On kohtuutonta, että Puolalla on seitsemän kertaa suurempi äänivalta Tornionjoen lohien merikalastuksesta päätettäessä kuin Suomella. Valta täytyy palauttaa alkuperävaltioille kotijokiperiaatetta kunnioittaen, mikä puoltaa lohien poistamista Itämeren TAC-kiintiöistä.

Kalojen terveystilanne

Sairastuneiden kalojen osalta Ruokaviraston tutkimuksissa on nostettu esiin kalojen mekaaniset vauriot. Lohien sairastuvuuden ilmentyminen ajoittuu aikaan, jolloin Ruotsi asetti luonnonvaraisille ja viljellyille lohille eri kiintiön. Tämä johti lohien valikointiin ja omalta osaltaan pintavaurioihin. Rysästä vapauttamisia tapahtuu eniten Tornionjoen suualueen läheisyydessä. Otamme valikoivaan rysäpyyntiin tiukasti kantaa, koska lohen merikalastus korreloitu suoraan Tornionjoen lohikantaan ja merellä tehdyt lohien suojelutoimet ovat Tornionjoen kalastonhoitoa.

Luonnonvarakeskuksen tutkimuksen 78/2020 mukaan vain 41% lohista oli terveitä ja jopa 40% lohista on saanut vaurioita ennen jokeen nousua. Kuolleisuus ei ole ainoa seuraus. Tutkimuksen perusteella on ilmeistä, että merkittävä osa rysistä vapautetuista lohista keskeyttää stressaantuneena kutuvaelluksen. *”Tornionjoen edustalla merkittyjen lohien käyttäytyminen poikkesi odotetusta, sillä suurin osa (61% vuonna 2018 ja 83% vuonna 2019) jokeen merkinnän jälkeen nousseista lohista palasi kesän aikana, ennen kutuaikaa, takaisin merelle.”* Myös Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin lohilla erittäin voimakasta kuolleisuutta rysästä vapauttamisen jälkeen. Vaikutuksia kutukäyttäytymiseen ei siinä yhteydessä tutkittu.

Valtioneuvosto johtamaan sairausongelman selvittämistä

Sairauden syiden selvittämisentensiteetti ei ole riittävää. Viime syksynä näytelohien otto viivästyi pahasti, koska Ruokavirasto ei ollut valmistautunut näytekalojen hankkimiseen. Kalastusviranomaisen ja kalastusoikeuden haltijoiden lupia ei oltu hankittu, josta syystä näytekaloja saatiin vain muutamia yksilöitä. Sairausedustukseen on paneuduttava tosissaan valtioneuvoston johdolla.

Poisheittokiellon poikkeukselle ei jatkoa!

EU:n kalastuksen perusasetuksessa (CFP) on säädetty myös lohta koskien ns. poisheittokiello. Suomi ja Ruotsi hakivat poikkeuslupan v. 2020 loppuun asti käyttää rysää valikoivana kalastusvälineenä. Rysäkalastus on tutkimusten perusteella katsottava valikoivana kalastukseen soveltumattomaksi kalastusvälineeksi. Korulauseet kalojen hellävaraisesta vapauttamisesta ovat vain kirjoituspöytätodellisuutta. Lohenkalastuksen järjestelyt, mitoitus ja ajoitukset tulee toteuttaa niin, että kaloja ei tarvitse turhaan käsitellä. Suomen ja Ruotsin on luovuttava suunnitelmistaan hakea jatkoa rysäkalastukselle valikoivana pyyntivälineenä.

Kalastuksen kohdentaminen

Tornionjoen suurvesistön lohien osakannoista on tehty tutkimus; Antti Miettinen ym. Tutkimuksen mukaan Tornionjoen ylä- ja alaosien kannat poikkeavat toisistaan. Ylävesien osakantojen todettiin vaeltavan ennako-odotusten mukaisesti kutuvaelluksen alkupäässä. Tutkimuksessa havaittiin, että suhteellisesti suurin kalastuspaine kohdistuu alkukaudesta

vaeltaviin ylävesien lohiin. Touko-kesäkuussa tapahtuvaa lohenkalastusta on rajoitettava kaikilta osin. Erityinen huomio tulee kohdistaa kalastuksiin, joissa tapahtuu kalojen vaurioitumisia. Esitämme kevätkalastusten ehdotonta kieltoa ja rannikon rysäkalastuksien myöhentämistä. Myöhentäminen kohdistaa merikalastusta viljeltyihin lohiin ja vahvistaa Tornionjokeen tapahtuvaa kutuvaellusta.

Meritaimenkantojen suojelu

Lohistrategian mukaan Tornionjoen meritaimenkantojen hoitosuunnitelma piti tehdä jo viisi vuotta sitten. Jokiseura vetoaa Suomen ja Ruotsin neuvotteleviin virkamiehiin hoitosuunnitelman toteuttamiseksi. Suunnitelmasta riippumatta on ryhdyttävä Luken ja SLU:n laatiman biologisen selvityksen esittämiin toimiin: Kalastuspainetta on pienennettävä meressä, elinympäristöjä on kohennettava ja kantojen seurantaa on tehostettava. Viime vuonna Tornionjokeen nousseiden taimenien määrä oli 50 % pienempi, kuin 10 edellisen vuoden keskiarvo. Tieto ei tue v. 2020 aloitettua valikoitua taimenen kalastusta jokisuun merialueella.

Merivaelteisen siian suojelu

Tornionjoen siikatutkimuksen (2019) mukaan vaellussiian saaliit ovat pienentyneet merkittävästi 1980-luvulta lähtien. Siika voi huonosti; siian keskikoko on merkittävästi pienentynyt ja vaellus on myöhentynyt. Tutkimuksen mukaan siika joutuu aivan liian suuren kalastuspaineen kohteeksi sekä merellä että joella. Jokiseura tukee esitettyä kalastuspaineen pienentämistä. Kannan vahvistamiseksi siiankalastuksen aloitus olisi järkevää siirtää elokuulle myös merellä. Samalla tämä vähentäisi lohien ja taimenien turhia vapauttamisia ja siitä aiheutuvia kalojen pintavaurioita.

Harjuskantojen suojelu paikalliseksi, kantojen kestävyuden perusteella

Harjuskantojen tila vaihtelee suuresti joen eri osissa. Sen vuoksi olisi suotavaa, että harjuksen rauhoitusajoista voitaisiin päättää paikallisesti. Yleinen kutuajan rauhoitus ajoittuu jäiden lähtöön ja jää tehottomaksi. Paikallisesta harjuksen talvirauhoituksesta on hyviä kokemuksia Lappeassa. Esitämme, että osapuolet valtuuttavat paikalliset kalastusoikeudenhaltijat määräämään harjukselle yleisestä suojeluajasta tiukempia rajoituksia.

Menettämisseuraamuksesta on tiedotettava tehokkaasti

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädettiin 9.5.2019 voimaan menettämisseuraamus luvattomasta kalastuksesta. Rajajokisopimuksen 29. artiklan perusteella säädös koskee myös Tornionjokea. Menettämisseuraamukset ovat huomattavia; lohi 3470 €, taimen 3260 €, siika 460 €. Asetus ja ennen kaikkea sen soveltaminen rajajoella on jäänyt epäselväksi. Viranomaisen tulee tiedottaa asiasta tehokkaasti.

Tornio-Muoniojokiseura ry

Kalervo Aska pj.